

УДК 75.021.33 – 035.676.332.6] (510) : 7.036'06 : 7.04
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/81-2-21>

Чун ДІНЕ,
orcid.org/0000-0002-5903-2598

аспірант
Харківської державної академії дизайну та мистецтв
(Харків, Україна) 493267795@qq.com

СУЧАСНА КИТАЙСЬКА ДЕКОРАТИВНА ЛАКОВА КАРТИНА: СЮЖЕТИ ТА ТЕХНІКА ВИКОНАННЯ

Останніми роками лаковий живопис Китаю привернув увагу в міжнародному художньому просторі як з боку художників-практиків, колекціонерів, але й фахівців-дослідників. Даньокитайська техніка лакового живопису сьогодні доповнена інноваціями, а сюжети сучасної китайської декоративної лакової картини стають різноманітнішими. Метою статті є аналіз сюжетів та техніки виконання сучасної китайської декоративної лакової картини. Методологія дослідження базується на використанні як загальнонаукових методів аналізу, так і спеціально-мистецтвознавчих, а саме: методах формально-змістовного та технологічного аналізу. Аналізуються твори декоративного лакового живопису Ван Субіна, Лю Веньхуея та Ченя Цунджінга, Лін Вейлі та інших, в яких репрезентовані ті чи інші аспекти сюжетотворення декоративних сучасних лакових картин. Виявлено контекст, в якому формувався класичний лаковий декоративний живопис Китаю. Осмислено перелік усталених технологічних прийомів лакового живопису нашої країни. Доведено, що сучасні китайські художники декоративного живопису використовують не тільки класичні прийоми лакової техніки, але й втілюють у життя певні інновації в створенні сучасних декоративних лакових картин. Доведено, що сучасна китайська декоративна лакова картина віддзеркалює суспільні запити на різноманіття сюжетів та технічні інновації. Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх застосування для фахової мистецької освіти як в Україні, так і в Китаї. Дослідження відкриває перспективу вивчення інших тем в сучасному декоративному живописі Китаю кінця ХХ – початку ХХІ ст. Стаття адресована студентам та аспірантам, митцям та науковцям, яких цікавить такий явище як декоративний живопис в сучасному образотворчому мистецтві Китаю.

Ключові слова: Китай, декоративно-ужиткове мистецтво, сучасний декоративний живопис, сюжети в лаковому декоративному живописі, прийоми лакового живопису.

Chong DINGYE,
orcid.org/0000-0002-5903-2598

Postgraduate
Kharkiv State Academy of Design and Arts
(Kharkiv, Ukraine) 493267795@qq.com

MODERN CHINESE DECORATIVE LACQUER PAINTING: PLOTS AND EXECUTION TECHNIQUES

In recent years, Chinese lacquer painting has attracted attention in the international artistic space, both from practicing artists, collectors, and research specialists. The traditional Chinese technique of lacquer painting today is supplemented with innovations, and the subjects of modern Chinese decorative lacquer painting are becoming more diverse. The purpose of the article is to analyze the subjects and techniques of modern Chinese decorative lacquer painting. The research methodology is based on the use of both general scientific methods of analysis and special art-scientific methods, namely: methods of formal-content and technological analysis. The works of decorative lacquer painting by Wang Subin, Liu Wenhui and Chen Cunjing, Lin Weily and others are analyzed, in which certain aspects of the story creation of decorative modern lacquer paintings are represented. The context in which the classical lacquer decorative painting of China was formed has been revealed. The list of well-established technological methods of lacquer painting in our country is well thought out. It has been proven that modern Chinese decorative painting artists use not only classical methods of lacquer technique, but also implement certain innovations in the creation of modern decorative lacquer paintings. It has been proven that modern Chinese decorative lacquer painting reflects public demands for a variety of subjects and technical innovations. The practical significance of the obtained results lies in the possibility of their application for professional art education both in Ukraine and in China. The research opens up the prospect of studying other themes in modern Chinese decorative painting of the late 20th and early 21st centuries. The article is addressed to students and post-graduate students, artists and scientists who are interested in such a phenomenon as decorative painting in modern fine art of China.

Key words: China, decorative and applied art, modern decorative painting, subjects in lacquer decorative painting, techniques of lacquer painting.

Постановка проблеми. Техніка лакового живопису є традиційною для Китаю, оскільки ця техніка, на думку експертів, має майже 8 тисяч років розвитку. Втім, в сучасному розумінні, китайська декоративна лакова картина виникла на тлі зростаючого міжнародного інтересу до східного мистецтва у першу половину XX ст. Європейський орієнталізм кінця XIX – початку XXI ст., практика в'єтнамського лакового живопису початку XX ст. надихнули вітчизняних дослідників техніки китайського лакового живопису повернутись до цього явища як на нових теоретичних, так і практичних позиціях. З розвитком сучасної ринкової економіки в Китаї, появою нових матеріалів, змінами алгоритмів життя традиційне ремесло лакового живопису зазнало змін. Актуальність цієї проблеми підкреслюється також тим, що сучасна китайська декоративна лакова картина стає бажаним твором образотворчого мистецтва нашої країни і на міжнародному арт-ринку. Творчість новітнього покоління художників справедливо викликає цікавість у сінологів, знавців декоративного мистецтва та пересічних глядачів.

Аналіз досліджень, присвячених як загальноісторичним, так і локальним дослідженням розвитку китайського лакового живопису, демонструє незгасаючий інтерес китайських дослідників до цієї проблеми. В роботах К. Шигуана (乔十光, 2000), Хуана Ченга (黄成, 2007), Вана Ху (王琥, 1999) та інших дослідників осмислюється той доробок багатьох поколінь китайських художників, який складає мистецьку спадщину нашої країни. Втім, економічні, соціокультурні реформи в Китаї наприкінці XX – початку XXI ст. сформували новітній досвід в царині створення декоративних лакових картин. Праці Лю Сяої «Унікальна краса мови сучасного лакового живопису» (刘小怡著, 2011), Чжена Сіня «Коротка дискусія про успадкування, розвиток та інновації лакового живопису» (郑鑫, 2022) звертають увагу на це явище, як новітнє. Чжу Їмін в роботі «Нова теорія китайського лакового живопису» висловлює думку на необхідність теоретичного осмислення тих змін, які сталися в китайському лаковому живописі на порубіжні XX–XXI ст. Треба зазначити, що в Китаї відбуваються дискусії щодо того, як розвивається сучасний лаковий живопис, адже деякі практики та мистецтвознавці критикують сучасний лаковий живопис за схематичність або змістовну лаконічність, що є на їх думку, ознакою певної поверховості сучасних китайських художників.

Метою статті є аналіз сюжетів та техніки виконання сучасної китайської декоративної лакової картини. Методологія дослідження базується

на використанні як загальнонаукових методів аналізу, так і спеціально-мистецтвознавчих, а саме: методах формально-змістовного та технологічного аналізу.

Виклад основного матеріалу. Більшість китайських мистецтвознавців визнає, що зародження лакового живопису можна зарахувати до V н. е., про що свідчить відома археологічна знахідка – «Дерев'яна чаша, вкрита червоним лаком», знайдена в 1974 р. Лакові вироби були популярні в імператорських дворах, а також серед китайської аристократії та знаті, як предмети розкоші та художньої майстерності. Жанр декоративних пейзажних картин – хуа-няо (花鳥, «квіти й птахи») сформувався у IX ст. і великим сегментом цього жанру були декоративні лакові картини (王琥, 1999). З розвитком лакової техніки (наприклад, лак для обробки меблів, посуду та інших декоративних об'єктів) зазначений живопис отримав широке визнання в стародавній китайській культурі і став частиною національної художньої спадщини (朱益民, 2003). Тісний зв'язок з стародавніми китайськими орнаментами в лакових декоративно-ужиткових виробах проглядався до початку XX ст. (刘小怡著, 2011). До 1930-х рр. китайський лаковий живопис являв собою орнаментальні малюнки на поверхні побутових предметів і виконував ужиткову та декоративну функції.

Р. Шмагало звертає увагу на те, що «ідеї реабілітації декоративно-ужиткового мистецтва в умовній ієрархії мистецтв» є життєздатними для українського образотворчого мистецтва (Шмагало, 2020: 4). Це ж саме можна сказати і про китайський досвід існування стародавнього жанру декоративних пейзажних картин як складової гохуа, традиційної системи китайського образотворчого мистецтва. У більшості випадків сучасні китайські декоративні лакові картини зберігають ці функції і сьогодні. Економічні зміни в сучасному Китаї призвели до того, що наша країна відкрилась світові, активізувався міжнародний бізнес, туристичні потоки, які виявили цікавість як традиційної національної спадщини, в якій лаковий живопис завжди займав достойне місце, так у до того, як буде репрезентований Китай в очах міжнародної спільноти.

На сьогодні китайська декоративна лакова картина активно представлена не тільки в приватних колекціях, в державних музеях, але і в бізнес-структурах нашої країни. Такі картини можна повісити як фрески на стіни віталень, спалень, ресторанів та інших приміщень. Декоративна лакова картина може бути також частиною оздоблення меблів: декоративним розписом прикрашаються дверцята

шаф, стільниці, тумби, ширми та інші предмети меблів в традиційному китайському стилі. Масштабні декоративні лакові картини прикрашають комерційні приміщення готелів, банків, магазинів тощо (іл. 1). Наявність декоративної лакованої картини та такому інтер'єрі стає фоновою прикрасою і створює унікальну атмосферу у приміщенні, приносить успіх, захищати від неприємностей, відганяти злі сили. За усталеною художньою традицією така картина повинна бути не тільки гарна ззовні, але і мати внутрішню красу, силу і «енергію» – це предмет захоплення, джерело радості та стійкості (іл. 2).

На сьогодні, тим не менш, треба визнати, що спостерігається значне урізноманітнення сюжетів сучасної декоративної лакової картини. Це зовсім не означає, що напрацьовані століттями соціально-культурні та естетичні цінності, притаманні традиційному китайському декоративно-ужитковому живопису, відкинуті та пішли у небуття. Навпаки, сучасне переосмислення сюжетів декоративних лакових картин продовжує спиратись як на «доброзичливі» сюжети, так і медіативні.

Оскільки китайські декоративні лакові картини насичені символами, то й сучасні художники не відмовляються від традиційного символізму. Так, і в сучасному декоративно лаковому живописі зустрічаються зображення птахів, які завжди захоплювали китайців. Вони вірили, що птахи – це посланці з неба, які приносять удачу й щастя тим, хто ставиться до них добре. У китайській культурі роль птаха полягає в зв'язку з природою та навколишнім середовищем. Павичі, чаплі та інші птахи є традиційними елементами декоративного живопису в Китаї. «Доброзичливі» сюжети, які провіщають добробут, щастя або надію, як правило, містять зображення цих птахів. Птах є символом самосвідомого духу життя в китайському декоративному живописі. Сюжети декоративних лакових картин в жанрі хуан-няо завжди сповнені асоціативно-символічного змісту. Ще за часів відомого теоретика і художника середньовіччя Си Кун-ту, який створив трактат, в якому наполягав на символічному значенні кожної квітки та рослини, що їх переносили в картину (Barnhart R., 1983) до представників фуцзяньського лакового живопису (іл. 1).

Втім, новітні представники декоративного лакового живопису значно урізноманітнили сюжети декоративних лакових картин, або, зберігши «канву» сюжету, відійшли від традиційної стилістики зображення. Так, в своїй декоративній лаковій картині «Мальовнича долина Фушань» Ван Субін зберіг композицію китайського традиційного пейзажного живопису, але об'єкт зобра-

ження, кольорова гама та стилістика цієї картини не є канонічною: долина Фушань не зображується художником квітучою, кольорова гама прагне монохромності, вона дуже аскетична і ця незвичність є показовою, вона наближає твір Ван Субіна до стилістики західного зразка (іл. 3). Ще більш незвичним для традиції лакового живопису в Китаї є сюжет картини Хуана Тянера «Без назви», на якій зображений інтер'єр квартири, незвичний, навіть хаотичний, – що є вкрай нетрадиційним для китайської культури. Картина Тянера наближається до стилістики західного абстрактного (авангардного) живопису і повністю позбавлена так званих «доброзичливих» побажань, що прийнято в практиці національного декоративно-ужиткового живопису. Навпаки, в декоративній лаковій картині Лю Веньхуея та Ченя Цунджінга проглядається сюжетна близькість до «доброзичливих» побажань. Картина «Я люблю свій дім» сюжетно суголосна традиційним побажанням добробуту, родинного щастя та радості в домі (іл. 5). Але сучасні китайські художники композиційно, кольорового свідомо уникають канонічних вимог до традиційного «доброзичливого» звернення до глядача в своїй декоративній лаковій картині (іл. 5). Тепла охриста кольорова

Іл. 1. Пейзаж, Чжан Фенчун, 650 см × 200 см, дошка, пігмент, лак, 2020-ті рр., готель Сямень

гама декоративної картини доповнюється неформальним, хатнім одягом моделей. Усе це повинно підкреслити інтимний характер сюжету цього живописного твору. Центральна фігура породилля є змістовним та композиційним центром цього зображення і є власне тим прямим (а не традиційно символічним) посиленням на повагу до матері, її ролі у добробуті родини та країни взагалі. Ще одним прикладом незвичного сюжету китайської декоративної лакової картини є картина «Ще одна пісня» Ліна Вейлі. На картині зображені учасники музичного гурту, учасники літнього віку на чолі з жінкою-диригенткою. Кругова композиція зображення цілком традиційна, яскрава червоно-рожева кольорова гама зображення є цілком декоративною і створює радісну атмосферу для глядача. Але сам сюжет та об'єкт зображення – ветеранський музичний гурт – є дуже незвичним для традиційного китайського

декоративного лакового живопису. Отже, можна констатувати, що сучасні художники Китаю відповідають на суспільні запити глядачів, урізноманітнюють сюжети своїх картин, в багатьох випадках наближаючись до жанрового живопису як такого. Втім, Чжан Чжаохуей зазначає, що «впровадження західного мистецтва в китайську форму є обов'язковим завданням, інакше ми не зможемо по-справжньому встановити рівноправний діалог із Заходом», натякаючи на те, що різноманіття сюжетів сучасної декоративної лакової картини в Китаї є не тільки суспільним запитом самих китайців, але і прагненням китайських художників повноцінно увійти у міжнародний арт-ринок (张朝晖, 2006) (іл. 2).

Китайська декоративна лакова картина неможлива без використання техніки лакування. Багатостолітня успадкована китайськими сучасними художниками майстерність виготовлення та нанесення лаку, традиційні техніки шліфування, згладжування, витирання та полірування в традиційному лаковому малюванні, на сьогодні доповнюються та переосмислюються новим поколінням творців декоративної лакової картини. Відомо, що китайські художники дуже поетично описують традиційні декоративні властивості лакового живопису, адже, на їх думку, текстура, що утворюється після наклеювання та розтріскування яєчної шкаралупи, нагадує розкриття фарфору; лакові пігменти нагадують хвилі, хмари та гори, коли вони омиваються бензином, колір перламутру схожий на сновидіння, а золоті та сріблясті вкраплення в лакову декоративну картину можуть викликати у людей відчуття яскравості та підвищеної атрактивності текстури. Втім, ніхто не заперечує, що використання не природного пігменту, а сучасних хімічних фарб з різким запахом та схильністю до пожовтіння і розтріскування є суттєвим недоліком в технології сучасного типу в декоративному китайському живописі.

Іл. 2. Квітка, Чжан Фенчун, 60 см × 60 см, льон, пігмент, лак, 2020-ті рр., приватна колекція

Іл. 3. Мальовнича долина Фушань. Ван Субін Розмір: 50 см × 198 см, пігмент, 2023. Зберігається у Художньому музеї Фуцзянь

Лл. 4. Без назви. Хуан Тянер. 180 см × 140 см, лак, дерев'яна дошка, пігмент, 2023. Зберігається у Художньому музеї Фуцзянь

Фуцзянський лаковий живопис – це унікальний стиль китайського живопису, який ґрунтується на використанні лаку як основного матеріалу. Цей стиль розвивається в провінції Фуцзянь, розташованій на південному сході Китаю, і має довгу історію, що сягає корінням у давні часи. Сучасне мистецтво лакового живопису зберігає традиції, але також адаптується до сучасних запитів та смаку. На відміну від традиційних мальовничих матеріалів, таких як фарби, фуцзянський лаковий живопис використовує натуральний лак, який наноситься на поверхню (найчастіше дерево або металеві основи) у кілька шарів. Це надає творам глибини, блиску та довговічності.

Не тільки фуцзянська школа лакового живопису орієнтується на техніку багатошаровості нанесення лаку на картину (周明扬著, 2005). У процесі створення декоративних картин китайські художники накладають безліч лаків, між якими виконуються різьблення, інкрустація або нанесення малюнків. У деяких випадках для додаткової краси та вишуканості в роботу можуть бути додані золоті та срібні елементи, а також інкрустація дорогоцінним камінням. Це дозволяє створювати складні текстури та об'ємні ефекти. Ця технологія не є суто новаторською. Втім, деякі автори декоративних лакових картин мають власні секрети, які роблять їх техніку авторською. Серед них: Гуо Цяньфен – один із сучасних майстрів фуцзянського лакового живопису, який активно використовує старовинні методи та поєднує їх із новими художніми прийомами. Він відомий тим, що застосовує багатошарову техніку для

Лл. 5. Я люблю свій дім. Лю Веньхуей, Чень Цунджінг. 190 см × 155 см; лак, дерев'яна дошка, пігмент, 2020-ті рр.

створення творів, що поєднують елементи традиційного китайського живопису та модерністського підходу. Той же Чжан Чжаохуей зазначає, що «у сучасному суспільстві економічної глобалізації та культурної диверсифікації мистецька творчість все більше підкреслює особистий стиль» (张朝晖, 2006), і це повністю стосується творчості Гуо Цяньфена. У його роботах яскраво виражена багатошаровість лакового живопису, складні різьблення та інкрустації. «Лотос у ранковому світлі», «Танок павича», «Пейзаж гір і річок» – це знакові

Лл. 6. Ще одна пісня. Лін Вейлі. 190 см × 165 см; лак, дерев'яна дошка, пігмент, 2020-ті рр. Зберігається в Художньому музеї Фуцзянь

роботи майстра, адже Гуо Цяньфен робить свої картини унікальними та впізнаваними на міжнародній арені. Лі Ян, Фен Шуцзянь теж є відомими представниками школи фуцзянського лакового живопису. Обидва володіють авторськими техніками лакування. У роботах Фена Шуцзяня нерідко трапляються абстрактні форми, які привносять свіжість у традиційне мистецтво.

Висновки. Отже, аналіз невеликої кількості китайських декоративних лакових картин ХХІ ст. доводить, що сучасний китайський декоративний лаковий живопис продовжує розвиватися, поєднуючи багату традицію з новими художніми та технологічними пошуками. Зазначені пошуки (урізноманітнення сюжетів, полістилізм, оновлення технології лакування) викликані як зовнішніми чинниками, які впливають на відкритість китайської декоративної лакової картини світові, так і внутрішнім прагненням сучасних художників відповідати авторському баченню сюжетів таких картин та технологічних інновацій. Творчість сучасних китайських художників не відкидає багатої традиції декоративного лакового живо-

пису нашої країни, а збагачує її авторськими техніками лакування. Відомі регіональні школи лакового живопису починають відроджувати старовинні технології і серед шкіл лідером є фуцзянський лаковий живопис, майстри якого плідно поєднують традицію та інновації. Незвичні сюжети, несподівані композиційні рішення та кольорові сполучення є невід'ємними особливостями сучасної китайської декоративної лакової картини. Творчість Ван Субіна, Лю Веньхуея та Ченя Цунджінга, Лін Вейлі та інших сучасних китайських художників репрезентує переосмислення ролі декоративної лакової картини в нашій країні, інколи відмовляючись від «доброзичливих» традиційних сюжетів та прагнучи наблизитись до жанрового живопису.

Перспективи подальших розвідок. Результати, отримані в дослідженні, можуть бути використані у якості джерела для підготовки навчальних матеріалів для майстрів декоративно-ужиткового мистецтва як в Україні, так і в Китаї. Стаття адресована фахівцям з китайської культури та образотворчого мистецтва, студентам та аспірантам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 乔十光 . 漆艺 . 上海 : 上海人民美术出版社, 2000
2. 黄成. 饰录. 扬明, 注. 济南: 山东画报出版社, 2007.
3. 王琥. 漆艺概要 . 江苏美术出版社, 1999年4月,
4. 刘小怡著, 现代漆画语言的独特美 [J]. 西南大学育才学院美术学院, 2011年3月
5. 郑鑫: 浅谈漆画的继承, 发展与创新, 南方文物, 2001.2122~124页
6. 周明扬著, 漆画材、技、情、意的表现]. 艺术百家, 2005年6月,
7. 朱益民: 《中国漆画新论》, 《江西教育学院学报》(社会科学), 2003年第2期.
8. 张朝晖. 当叛逆成为时尚: 湖南美术出版社, 2006年。
9. Barnhart R. Peach Blossom Spring: Gardens and Flowers in Chinese Painting. N.Y., 1983

REFERENCES

1. 乔十光 (2000). 漆艺 . 上海 [Lacquer Art Shanghai]上海人民美术出版社 [in Chinese].
2. 黄成 (2007). 饰录. 扬明 [Records of Lacquerware], 注. 济南: 山东画报出版社 [in Chinese].
3. 王琥 (1999). 漆艺概要 [An Overview of Lacquer Art]江苏美术出版社, 年4月 [in Chinese].
4. 刘小怡著 (2011). 现代漆画语言的独特美 [The unique beauty of modern lacquer painting language] 西南大学育才学院美术学院, 年3月 [in Chinese].
5. 郑鑫 (2002). 浅谈漆画的继承 [On the inheritance, development and innovation of lacquer painting] 发展与创新, 南方文物, 124页 [in Chinese]
6. 周明扬著 (2005). 漆画材、技、情、意的表现 [The expression of materials, skills, emotions and ideas in lacquer painting]. 艺术百家, 年6月 [in Chinese].
7. 朱益民 (2003). 中国漆画新论 [A New Theory of Chinese Lacquer Painting], 《江西教育学院学报》(社会科学), 年第2期. [in Chinese].
8. 张朝晖 (2006). 当叛逆成为时尚 [When rebellion becomes fashionable]. 湖南美术出版社 [in Chinese].
9. Barnhart R. (1983). Peach Blossom Spring: Gardens and Flowers in Chinese Painting. N.Y